

PROMOTING
THE NELSON
MANDELA
RULES

გაეროს განახლებული მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ („ნელსონ მანდელას წესები“)

სახელმძღვანელოს შემოკლებული რედაქცია

გაეროს განახლებული მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ

(„ნელსონ მანდელას წესები“)

სახელმძღვანელოს შემოკლებული რედაქცია

პუბლიკაციის დაბეჭდვა შესაძლებელი გახდა გაერთიანებული სამეფოს ხელისუფლების ფინანსური მხარდაჭერით. ქართული თარგმანი მომზადდა ფონდი „ღია საზოგადოების“ ფინანსური მხარდაჭერით.

დოკუმენტის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია „ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ და ის არც ერთ ვითარებაში არ შეიძლება ჩაითვალოს გაერთიანებული სამეფოს მთავრობის პოზიციის გამომხატველად.

ნებადართულია მოცემული პუბლიკაციის მიმოხილვა, ციტირება, ხელმოწერა გამოცემა ან თარგმნა, მთლიანად ან ნაწილობრივ, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ზემოხსენებული არ გამოიყენება გასაყიდად ან სხვა კომერციული მიზნებისათვის. წინამდებარე დოკუმენტში ნებისმიერი ცვლილება წინასწარ უნდა იყოს შეთანხმებული „ციხის საერთაშორისო რეფორმასთან“. დოკუმენტის გამოცემის და გავრცელების შემთხვევაში მითითებული უნდა იყოს, რომ იგი „ციხის საერთაშორისო რეფორმის“ მხარდაჭერით მომზადდა. ზემოხსენებულ საკითხებთან დაკავშირებით უნდა მიმართოთ: publications@penalreform.org.

Penal Reform International

1 Ardleigh Road

ლონდონი N1 4HS

გაერთიანებული სამეფო

ტელეფონი: +44 (0)20 7247 6515

ელ-ფოსტა: info@penalreform.org

„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“

სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ოფისი

გ. ქიქოძის ქ. 16

0105 თბილისი, საქართველო

ტელეფონი: (+995) 32 3 98 35 60

ელ-ფოსტა: tchanturia@penalreform.org

თეიჯრი @PenalReformInt

www.penalreform.org

პირველად გამოიცა 2016 წლის იანვარში. ISBN: 978-1-909521-53-7

© Penal Reform International 2016

გრაფიკული დიზაინისა და ილუსტრაციების ავტორი ალექს ველი

(www.alexvalydesign.co.uk)

„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ (PRI) წარმოადგენს დამოუკიდებელ არასამთავრობო ორგანიზაციას, რომელიც შეიმუშავებს და ხელს უწყობს სისხლის სამართლის პრობლემებზე სამართლიან, ეფექტურ და პროპორციულ რეაგირებას მთელი მსოფლიოს მასშტაბით. ამჟამად ვმუშაობთ ახლო აღმოსავლეთისა და აფრიკაში, ცენტრალურ და აღმოსავლეთ ევროპაში, ცენტრალურ აზიასა და სამხრეთ კავკასიაში, ასევე ვმუშაობთ პარტნიორობით აღმოსავლეთ აფრიკასა და სამხრეთ აზიაში.

ჩვენ ყოველთვიური ბიულეტენის მისაღებად, დარეგისტრირდით ვებ-გვერდზე:
www.penalreform.org/keep-informed.

გაეროს განახლებული მინიმალური სტანდარტული წესები პატიმრებთან მოპყრობის შესახებ („ნელსონ მანდელას წესები“)

მსოფლიოში 10.2 მილიონზე მეტი მამაკაცი, ქალი და ბავშვი იმყოფება ციხეში, მათი მესამედი კი სასამართლოს მოლოდინშია.

გაეროს განახლებული სტანდარტული მინიმალური წესები პატიმართა მოპყრობის შესახებ („ნელსონ მანდელას წესები“) გაეროს გენერალურმა ასამბლეამ ერთხმად მიიღო 2015 წლის დეკემბერში. მასში ასახულია ციხის ეფექტიანი მართვის, მათ შორის პატიმართა უფლებების დაცვის უზრუნველყოფის მინიმალური სტანდარტები.

„ნელსონ მანდელას წესები“ ახალი დოკუმენტი არ არის, არამედ გაეროს 1955 წლის დოკუმენტის - პატიმართა მოპყრობის შესახებ სტანდარტული მინიმალური წესების განახლებული ვერსიაა. წესები განახლდა რვა ძირითადი მიმართულებით, რათა მათში ასახულიყო 1955 წლის შემდეგ პენოლოგიურ მეცნიერებასა და ადამიანის უფლებათა სფეროში შემუშავებული სტანდარტები.

ვინაიდან მთავრობათაშორისი ექსპერტთა ჯგუფის მოლაპარაკებები განახლებული დოკუმენტის შესახებ დასრულდა სამხრეთ აფრიკის ქალაქ კეიპტაუნში, გადაწყდა, დოკუმენტს „ნელსონ მანდელას წესები“ დარქმეოდა, სამხრეთ აფრიკის აწ გარდაცვლილი პრეზიდენტის პატივსაცემად, რომელმაც ციხეში 27 წელი გაატარა და პატიმართა უფლებებისთვის იბრძოდა.

განახლების პროცესი

რატომ განახლდა წესები?

გაეროს წევრი სახელმწიფოები აღიარებდნენ, რომ მინიმალური სტანდარტული წესები მოძველდა და არ ასახავდა ადამიანის უფლებებისა და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სფეროში ბოლო 60 წლის მანძილზე მომხდარ ძირითად მოვლენებს.

ვინ მონაწილეობდა განახლების პროცესში?

2010 წელს, გაეროს გენერალური ასამბლეის რეზოლუციით, მთავრობათაშორის ექსპერტთა ჯგუფს მიენიჭა წესების განახლების მანდატი. წევრი ქვეყნები შეთანხმდნენ პროცესსა და განახლებებზე. პროცესში მონაწილეობდნენ გაეროს სხვადასხვა სტრუქტურები, მთავრობათაშორისი ორგანიზაციები, სამოქალაქო საზოგადოება და აკადემიური წრეები.

ექსპერტთა ჯგუფი პირველად 2011 წელს შეიკრიბა და შეთანხმდა ე.წ. „მიზნობრივ განახლებებზე“, რაც ყველაზე მოძველებული ტექსტისა და წესების განახლებას და ამავე დროს, ძირითადი სტრუქტურისა და მრავალი წესის უცვლელად დატოვებას ითვალისწინებდა. განახლებულ ტექსტზე მოლაპარაკებები გაგრძელდა შემდგომი სამი შეხვედრის განმავლობაში.

არსებითი ცვლილებების შემდეგ, დოკუმენტში მოხდა წესების გადანომრვაც.

განახლების პროცესმა სისხლის სამართლის მართლმსაჯულებისა და ადამიანის უფლებებში დადგენილი სტანდარტები ერთ დოკუმენტში გააერთიანა, რომელშიც მოცემულია პატიმართა უფლებების დაცვის გარანტიები და ამავედროულად, სანდო და თანამედროვე სახელმძღვანელო პრინციპები ციხის თანამშრომლებისა და ადმინისტრაციებისათვის.

განახლების პროცესის შესახებ დამატებითი ინფორმაციის მისაღებად იხილეთ არასამთავრობო ორგანიზაციების ერთობლივი განცხადება შემდეგ ბმულზე:
www.penalreform.org/resource/joint-ngo-briefing-process-review-standard-minimum-rules/

„ნელსონ მანდელას წესების“ გამოყენება

მიღებიდან გათავისუფლებამდე

122 წესი ციხის მართვის ყველა ასპექტს მოიცავს და ადგენს პატიმართა მოპყრობის მინიმალურ სტანდარტებს როგორც ბრალდებული, ასევე მსჯავრდებული პატიმრების შემთხვევაში.

ძირითადი პრინციპები

1-5 წესებში ასახულია შემდეგი ძირითადი პრინციპები:

- აუცილებელია პატიმართა მიმართ პატივისცემით მოპყრობა, მათი როგორც ადამიანების თანდაყოლილი ღირსებისა და ფასეულობების გათვალისწინებით/პატივისცემით.
 - დაუშვებელია წამება ან სხვა სახის არაადამიანური მოპყრობა.
 - პატიმართა მოპყრობა უნდა ეფუძნებოდეს მათ საჭიროებებს, დისკრიმინაციის გარეშე.
 - ციხის მიზანია საზოგადოების დაცვა და დანაშაულის განმეორების შემცირება.
 - პატიმართა, ციხის თანამშრომელთა, მომსახურების მიმწოდებელთა და მნახველთა უსაფრთხოება ყოველთვის უპირატესი მნიშვნელობისაა.
-

წითელი ვარსკვლავი მიუთითებს, რომ ტექსტის მოცემულ ნაწილში განხორციელდა ცვლილება.

ციხეში მიღება

⇒ **განთავსება*** [წესი 59]

წესების მოთხოვნით, სოციალური რეაბილიტაციის ხელშეწყობის მიზნით, პატიმრები უნდა განთავსდნენ მათ სახლებთან/საცხოვრებლებთან ახლომდებარე დაწესებულებაში.

⇒ **რეგისტრაცია*** [წესები 7, 8]

ინფორმაცია, რომლის მოძიება და პატიმრის პირად საქმეში შეტანა აუცილებელია, ახლა უკვე მოიცავს, მაგალითად, ოჯახის წევრების სახელებსა და ადგილმდებარეობას, ასევე ნებისმიერ შესამჩნევ დაზიანებას ან საჩივრებს შემოსვლამდე არასათანადო მოპყრობის შესახებ.

⇒ **ინფორმაცია*** [წესები 54, 55]

მიღებისას, პატიმარს აუცილებელია მიეწოდოს ინფორმაცია ციხის რეჟიმის, მათ შორის ციხის წესებისა და სამართლებრივი დახმარების მიღების გზების შესახებ, მისთვის გასაგებ ენაზე თუ საშუალებით.

⇒ პატიმრის ქონება [წესები 7, 67]

ციხის ადმინისტრაციამ უნდა განახორციელოს პატიმრის პირად სარგებლობაში არსებული და ციხეში აკრძალული ნივთების ოფიციალური ინვენტარიზაცია და უსაფრთხო შენახვა. გათავისუფლებისას მას უნდა დაუბრუნდეს ყველა ნივთი კარგ მდგომარეობაში.

⇒ სამედიცინო შემოწმება* [წესები 30, 34]

სამედიცინო პერსონალი ვალდებულია, გასინჯოს თითოეული პატიმარი ციხეში მიღებიდან უმოკლეს პერიოდში. წესებზე დაყრდნობით, აღნიშნული პირველადი შემოწმება უნდა ემსახურობდეს როგორც ჯანმრთელობის მდგომარეობის შემოწმებას და მკურნალობას, ასევე ფსიქოლოგიური ან სხვა ტიპის სტრესის, ან არასათანადო მოპყრობის ნებისმიერი ნიშნის გამოვლენას, რომელთა აღმოჩენის შემთხვევაში, აუცილებელია მათი დაფიქსირება და შესაბამისი ორგანოებისთვის შეტყობინება.

კლასიფიკაცია და სპეციალური საჭიროებების დაკმაყოფილება

⇒ კატეგორიზაცია [წესი 11]

დაცვისა და სათანადო ინდივიდუალური მოპყრობის უზრუნველსაყოფად, აუცილებელია, პატიმართა გარკვეული ჯგუფები მოთავსდეს ერთმანეთისგან განცალკევებით. ეს ეხება როგორც ქალებსა და მამაკაცებს, ბრალდებულებსა და მსჯავრდებულებს, ასევე არასრულწლოვან და სრულწლოვან პატიმრებს.

⇒ კლასიფიკაცია [წესები 89, 93, 94]

ინდივიდუალური შეფასება მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ გამოვლინდეს ნებისმიერი საფრთხე, რომლის წინაშეც პატიმარი აყენებს საკუთარ თავს, ციხის თანამშრომლებსა ან სხვა პატიმრებს, ასევე ნებისმიერი რისკები და საფრთხეები, რომელთა წინაშეც შეიძლება ისინი დადგნენ, მათი ინდივიდუალური საჭიროებები და სარეაბილიტაციო ზომები. აუცილებელია, კლასიფიკაციის სისტემა იყოს მოქნილი და იძლეოდეს მიდგომების ინდივიდუალიზაციის საშუალებას.

⇒ სპეციალური საჭიროებები* [წესები 2, 5]

ციხის ადმინისტრაცია ვალდებულია პირობები მოარგოს ფიზიკური, ფსიქიკური ან სხვა სახის შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებს, რათა უზრუნველყოს მათი თანაბარი ხელმისაწვდომობა სერვისებსა და პროგრამებზე. სპეციალური საჭიროებების ხელშეწყობის მიზნით მიღებული ზომები არ უნდა ჩაითვალოს დისკრიმინაციულად.

ციხის თანამშრომლები

⇒ უსაფრთხოება* [წესი 1]

ციხის თანამშრომელთა უსაფრთხოება მუდმივად უნდა იყოს უზრუნველყოფილი.

⇒ დასაქმება [წესები 74, 78]

ციხის პერსონალი უნდა დაინიშნოს სრულ სამუშაო განაკვეთზე და მათ, მიენიჭოთ საჯარო მოხელის სტატუსი, რომლის ხელშეუხებლობა დაცულია მხოლოდ კარგი ქცევის, მუშაობის ეფექტურობისა და ფიზიკური მზადყოფნის შემთხვევაში. თანამშრომელთა ხელშეწყობის მიზნით, ციხის ადმინისტრაციამ უნდა დაიქირაოს სპეციალისტთა საჭირო რაოდენობა, მათ შორის ფსიქიატრები, ფსიქოლოგები, სოციალური მუშაკები და პედაგოგები.

⇒ ანაზღაურება [წესი 74]

ციხეში სათანადო თანამშრომელთა მოზიდვის უზრუნველსაყოფად, ანაზღაურება უნდა იყოს ადეკვატური და სხვა დანამატები და სამუშაო პირობები - სამუშაოს მომთხოვნნი ბუნების შესაბამისი.

⇒ შერჩევა [წესები 74, 81]

ციხის მართვის სირთულიდან გამომდინარე, აუცილებელია პერსონალის სიფრთხილით შერჩევა, რადგან ციხის კარგი მუშაობა დამოკიდებულია მათ კეთილსინდისიერებაზე, ჰუმანურობაზე, კომპეტენტურობაზე და პირად თვისებებზე. პატიმარ ქალებზე ზედამხედველობა უნდა განახორციელონ მხოლოდ მდედრობითი სქესის თანამშრომლებმა.

⇒ გადამზადება* [წესი 75, 76]

მოვალეობების პროფესიონალურად შესრულების მიზნით, ციხის თანამშრომლებს უნდა მიეცეთ მუდმივი განვითარების შესაძლებლობა. სწავლება უნდა ეფუძნებოდეს მტკიცებულებებზე დამყარებულ საუკეთესო პრაქტიკის მაგალითებს, უნდა ტარდებოდეს სამსახურში აყვანამდე და შემდეგ პერიოდში და მოიცავდეს თემებს ძალის გამოყენების, პატიმართა გარკვეულ ჯგუფებთან მუშაობის და დინამიური უსაფრთხოების კონცეფციის შესახებ. დინამიური უსაფრთხოების მიდგომები აერთიანებს თანამშრომელთა და პატიმართა კარგ ურთიერთამოკიდებულებას, სამართლიან მოპყრობას და მიზნობრივ აქტივობებს, რომელიც მომავალში ხელს შეუწყობს პატიმრების რეინტეგრაციას საზოგადოებაში.

⇒ მართვა [წესები 79, 80]

წესებში გაწერილია ციხის დირექტორებისთვის აუცილებელი კვალიფიკაცია და მოვალეობები.

პირადი საქმეები და ჩანაწერები

პატიმართა პირადი საქმეების წარმოების სისტემა ყოველთვის წარმოადგენდა ციხის ეფექტიანი მართვის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს. განახლებული წესები უშვებს, რომ სისტემა შეიძლება იყოს ელექტრონული და იძლევა მითითებებს, თუ რა სახის ინფორმაციას უნდა მოიცავდეს ის, ვის უნდა ჰქონდეს მასზე წვდომა და როგორ შეიძლება მასში შენახული მონაცემების გამოყენება.

⇒ **სისტემა*** [წესები 6, 10]

საჭიროა არსებობდეს პატიმართა სტანდარტიზებული მონაცემთა მართვის სისტემა. იქნება ეს ელექტრონულ ბაზა, თუ ჟურნალის სისტემა, უსაფრთხო აუდიტი აუცილებელია არასანქცირებული წვდომის ან სისტემაში არსებული ინფორმაციის მოდიფიცირების თავიდან აცილების უზრუნველსაყოფად. მონაცემთა ანალიზი ასევე საჭიროა განთავსების ლიმიტების შევსების და ტენდენციების შესაფასებლად.

⇒ **ინფორმაცია*** [წესები 7-9, 26, 92]

მონაცემთა ბაზა უნდა მოიცავდეს პატიმართან დაკავშირებულ მთელ რიგ ინფორმაციას, მათ შორის მის პირად მონაცემებს, გათავისუფლების და/ან გადაყვანის თარიღს, მისი საქმის სამართლებრივ სტატუსს, კლასიფიკაციის შესახებ ანგარიშებს, არსებულ დისციპლინურ სახელებსა და შეტანილ საჩივრებს. ასევე, აუცილებელია ინდივიდუალური და კონფიდენციალური სამედიცინო მონაცემთა ბაზის წარმოება, რომელიც შეინახება ცალკე და მასზე წვდომა თავად პატიმარსაც ექნება.

პატიმრების განთავსება

⇒ **ჰიგიენა** [წესები 15, 16, 18-21]

ყველა ციხეში უნდა იყოს ღირსებისა და ჰიგიენისთვის დამაკმაყოფილებელი სუფთა სააბაზანო. საჭიროა პატიმრის უზრუნველყოფა წყლით, ტუალეტის ნივთებით (მათ შორის ჰიგიენური საფენები ქალებისთვის), სათანადო ტანსაცმლითა და თეთრეულით. [ასევე იხილეთ გაეროს „ბანგკოკის წესები“]

⇒ **საკვები და წყალი*** [წესები 22, 35, 42, 43]

პატიმრებს უნდა მიეწოდებოდეთ სათანადო კვებითი ღირებულების და ხარისხის საკვები, ასევე წყალი ნებისმიერ დროს. დაუშვებელია, დისციპლინური სასჯელის სახით საკვებისა და წყლის აკრძალვა. მათი მიწოდება უნდა ხდებოდეს გამონაკლისი შემთხვევების გარეშე.

⇒ **პილი** [წესები 12-14, 42, 113]

საკნის ტიპის სადგომის შემთხვევაში, თითო საკანში უნდა განთავსდეს მხოლოდ ერთი პატიმარი. საერთო საცხოვრებლის ტიპის დაწესებულებაში კი აუცილებელია, ერთად განსათავსებელი პატიმრების სიფრთხილით შერჩევა. წინასწარ პატიმრობაში მყოფი პირები უნდა განთავსდნენ ცალკე საკანში. აუცილებელია, პატიმრის სათანადო გათბობითა და ვენტილაციით, ჰაერით, განათებითა და დაშვებული მინიმალური ფართობით მუდმივი უზრუნველყოფა.

⇒ **ბავშვები*** [წესები 28, 29]

ბავშვის ციხეში, მშობელთან განთავსების შესახებ გადაწყვეტილება უნდა გამომდინარეობდეს ბავშვის საუკეთესო ინტერესებიდან. საჭიროა პრე- და პოსტ-ნატალური ზრუნვის უზრუნველყოფა, ბავშვთა მოვლისა და სამედიცინო სერვისების უზრუნველყოფა. დაუშვებელია ციხეში მცხოვრები ბავშვების პატიმრებივით მოპყრობა. [ასევე იხილეთ გაეროს „ბანაკოვის წესები“]

დისციპლინა და სანქციები

⇒ ინფორმაცია* [წესები 54, 55]

წესებში ხაზგასმულია, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია უფლებებისა და მოვალეობების გააზრება ციხის ყოველდღიური მართვის პროცესში. ციხეში შესვლისთანავე, პატიმარს დაუყოვნებლივ უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია ციხის შინაგანაწესის, საკუთარი უფლებებისა და მოვალეობების, დისციპლინური სახდელისა და იურიდიული დახმარების (მათ შორის უფასო) მიღების გზების შესახებ. აუცილებელია, ინფორმაციის მიწოდება პატიმრისთვის გასაგები ენითა და ფორმატით.

⇒ ჩხრეკები* [წესი 50-53, 60]

ჩხრეკის პროცედურები გაწერილი უნდა იყოს კანონებსა თუ დებულებებში და ნებისმიერი გადაწყვეტილება ჩხრეკის ჩატარების შესახებ მიღებულ უნდა იქნას აუცილებლობისა და პროპორციულობის გათვალისწინებით. პროცედურა უნდა ტარდებოდეს პატიმრის ღირსებისა და პირადი ცხოვრების პატივისცემით და არ გამოიყენებოდეს მისი შევიწროების ან დაშინების მიზნით. ინვაზიური ჩხრეკა დაშვებულია მხოლოდ უკიდურესი აუცილებლობის შემთხვევაში და მის დროს, აუცილებელია ჩხრეკის შედეგების დოკუმენტირება. ჩატარების მიზეზის მითითებით. მნახველთა ჩხრეკა უნდა რეგულირდებოდეს, მინიმუმ, ისეთივე სამართლებრივი გარანტიებით, როგორც გათვალისწინებულია პატიმართა მიმართ და უნდა ითვალისწინებდეს მათი, როგორც არა პატიმრების სტატუსს.

⇒ სამართლო საკანში მოთავსება* [წესები 43-46]

წესები ადგენს, რომ ფიზიკურ და ფსიქიკურ ჯანმრთელობაზე გამანადგურებელი ეფექტის გათვალისწინებით, პატიმრის სამართლო საკანში მოთავსება დაშვებულია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში, როგორც უკიდურესი ღონისძიება, შეძლებისდაგვარად მოკლე პერიოდით, უნდა გამოიყენებოდეს მხოლოდ უფლებამოსილი პირის ნებართვის საფუძველზე და ექვემდებარებოდეს დამოუკიდებელ გადასინჯვას შესაბამისი ორგანოს/პირის მიერ. აკრძალულია სამართლო პატიმრობის განუსაზღვრელი ან ხანგრძლივი ვადით (15 დღეზე მეტი) გამოყენება. აკრძალულია სამართლო საკანში მოთავსების გამოყენება ზოგიერთი ჯგუფის შემთხვევაში, მაგ., ორსული და მეძუძური დედები. წესების მიხედვით, სამართლო საკანში მოთავსება გულისხმობს დღეში 22 ან მეტ საათიან განცალკევებით მოთავსებას მნიშვნელოვანი ადამიანური კონტაქტის გარეშე. „მნიშვნელოვანი ადამიანური კონტაქტის“ განსაზღვრება ითვალისწინებს ნებისმიერი ადამიანის განცდას, სხვა ადამიანებთან კონტაქტის მოკლებისა და იზოლაციის დროს. [ასევე იხილეთ გაეროს „ბანგკოკის წესები“ და გაეროს „ჰავანას წესები“]

⇒ დისციპლინური გადაცდომები* [წესები 36-43]

წესებში ხაზგასმულია ის პროცედურები და გარანტიები, რომელიც აუცილებელია არსებობდეს დისციპლინური გადაცდომების შესახებ ბრალდებებზე რეაგირების უზრუნველსაყოფად. კანონები და დებულებები უნდა განსაზღვრავდეს, თუ რა სახის ქმედება მიიჩნევა დისციპლინურ გადაცდომად, ითვალისწინებდეს ქმედების პროპორციულ სასჯელს, ხოლო პატიმრებს უნდა გააჩნდეთ თავის დაცვის შესაძლებლობა. დისციპლინური სახდელის გამოყენების შემთხვევაში, აუცილებელია ამის დაფიქსირება. დისციპლინური გადაცდომების პრევენციისა და კონფლიქტების გადაჭრის მიზნით, წესებში წახალისებულია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების გამოყენება. მართლმსაჯულების ინტერესებიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით კი მკაცრი დისციპლინური სახდელის გამოყენებისას,

აუცილებელია, პატიმარს ჰქონდეს შესაძლებლობა, დაიცვას თავი ციხეში თავად ან სამართლებრივი დახმარების საშუალებით.

⇒ შემაკავებელი საშუალებების გამოყენება* [წესები 43, 47-49]

დაუშვებელია ისეთი შემაკავებელი საშუალებების გამოყენება, რომლებიც თავისი არსით ღირსების შემლახავი და მტკივნეულია. სხვა დანარჩენი საშუალებების გამოყენება ექვემდებარება მკაცრ პირობებს: მათი გამოყენება კანონიერია მხოლოდ მაშინ, როდესაც არცერთი მასზე მსუბუქი ზომა არ არის ეფექტური არსებული რისკების აღსაკვეთად; და მათი გამოყენება უნდა მოხდეს შეძლებისდაგვარად მოკლე პერიოდით. შემაკავებელი საშუალებები არ გამოიყენება პატიმრის სასამართლოს წინაშე წარდგომის დროს. ასევე დაუშვებელია მათი გამოყენება ორსულ, მშობიარე და ახლადნამშობიარევი ქალების მიმართ.

⇒ ძალის გამოყენება [წესი 82]

პერსონალმა არ უნდა გამოიყენოს ძალისმიერი მეთოდები პატიმრის წინააღმდეგ, გარდა თავდაცვის მიზნით ან გაქცევის მცდელობის შემთხვევებში. ძალის ნებისმიერი სახით გამოყენება უნდა იყოს პროპორციული და არ უნდა აჭარბებდეს აუცილებელ ზომებს და, ასევე, უნდა მოხდეს შესაბამისი დოკუმენტირება. ციხის თანამშრომლების შეიარაღება დასაშვებია მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევებში. გაეროს სტანდარტები მოითხოვს მკაცრი რეგულაციების არსებობას ძალის გამოყენებასთან, ასევე, ძალის უკანონოდ ან გადაჭარბებული გამოყენების სისხლის სამართლით დასჯადობასთან დაკავშირებით. [იხილეთ ასევე გაეროს ძირითადი პრინციპები სამართალდამცავთა მიერ ძალისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების შესახებ]

კონტაქტი გარე სამყაროსთან

⇒ **ოჯახი და მეგობრები** [წესები 43, 58-60, 68, 70]

პატიმარს უფლება აქვს იქონიოს პაემნები ოჯახის წევრებთან და მეგობრებთან და კონტაქტი სხვა საშუალებებით, როგორცაა სატელეფონო საუბრები და წერილები. დაუშვებელია პაემნების შეზღუდვის გამოყენება დისციპლინური სახდელის სახით, განსაკუთრებით პატიმარი ქალებისა და მათი ბავშვების შემთხვევაში. პატიმარს უფლება აქვს შეატყობინოს მეგობრებსა და ოჯახის წევრებს პატიმრობის, გადაყვანის და სერიოზული ავადმყოფობის ან დაზიანების შესახებ. ახლო ნათესავის ან მეუღლის/პარტნიორის სერიოზული ავადმყოფობის ან გარდაცვალების შემთხვევაში, პატიმარს უნდა დაერთოს მონახულების ან დაკრძალვაზე დასწრების უფლება. ცოლქმრული (ხანგრძლივი) პაემნის უფლება უნდა გამოიყენებოდეს დისკრიმინაციის გარეშე. [ასევე იხილეთ გაეროს „ბანგკოკის წესები“]

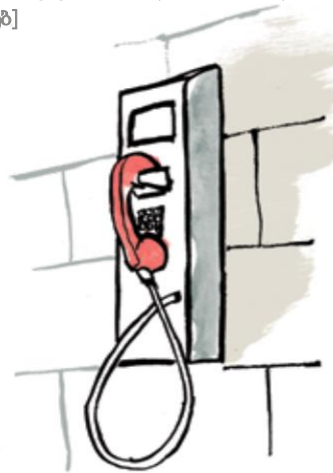
⇒ **სამართლებრივი წარმომადგენლები*** [წესები 41, 53, 61, 119, 120]

პატიმარს უნდა ჰქონდეს ადვოკატთან შეხვედრის სათანადო შესაძლებლობა, დრო და კონფიდენციალურობის დაცვის პირობები. საერთაშორისო სტანდარტების თანახმად, მათ ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ ეფექტიან იურიდიულ დახმარებაზე. პატიმრებს უფლება აქვთ გაეცნონ და შეინახონ საკუთარი სამართლებრივი დოკუმენტაცია, რათა საშუალება ჰქონდეთ, ეფექტური მონაწილეობა მიიღონ სამართლებრივ პროცედურებში.

[ასევე იხილეთ გაეროს პრინციპები და სახელმძღვანელო მითითებები სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების სისტემებში იურიდიული დახმარების შესახებ]

⇒ **სწავლება** [წესი 62]

უცხოელ პატიმრებს უნდა მიეცეთ თავიანთი ქვეყნის საკონსულო წარმომადგენლებთან დაკავშირების შესაძლებლობა. წესებში აღიარებულია ასეთი პატიმრების სპეციფიკური მდგომარეობა, რომელიც შეიძლება მოიცავდეს ციხეში არსებული საკომუნიკაციო ენის გაგების პრობლემას, სამართლებრივი სისტემის შესახებ ცოდნისა და ინფორმაციის ნაკლებობას და ოჯახის წევრებთან კონტაქტის სირთულეს.

ყოველდღიური აქტივობები

⇒ სარეაბილიტაციო/რესოციალიზაციის პროგრამები *

[წესები 4, 88, 89, 91-94, 96-108]

ციხეებმა უნდა უზრუნველყონ განათლება, პროფესიული სწავლება და მუშაობა, ასევე ნებისმიერი სხვა სახის დახმარება, რომელიც საჭიროა რეაბილიტაცი-რესოციალიზაციისა და რეინტეგრაციისთვის. ეს ემსახურება პატიმრობის გამოყენების უპირველეს მიზანს - საზოგადოების დაცვისა და განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის შემცირებას. ამგვარი პროგრამების წარმატებულობისთვის, საჭიროა მათი ინდივიდუალური მორგება (ინდივიდუალიზაცია). ციხე უნდა აღიარებდეს იმ მნიშვნელოვან როლს, რომელიც მის თანამშრომლებს აკისრიათ პატიმართა რეაბილიტაციის პროცესში.

⇒ სამუშაო *

[წესები 40, 96-103]

დაუშვებელია ყმობა, მონობა ან ციხის თანამშრომლების პირადი სარგებლის მიზნით პატიმართა იძულებითი მუშაობა. ნებისმიერი სამუშაო უნდა იყოს პატიმრის სამომავლო, გათავისუფლების შემდგომი დასაქმებისთვის სასარგებლო, ან ანაზღაურებადი. სამუშაო უნდა ხორციელდებოდეს უსაფრთხო და კანონიერ პირობებში. აკრძალულია პატიმრის დასაქმება დისციპლინური დასჯის სახით.

⇒ მიზნობრივი აქტივობები [წესები 4, 23, 64-66, 105]

პატიმრების მიზნობრივი აქტივობებით უზრუნველყოფა სასარგებლოა როგორც ციხის მართვის, ასევე პატიმართა ფსიქიკური ჯანმრთელობისა და რეაბილიტაციისთვის. აუცილებელია, არსებობდეს სპორტული და დღეში მინიმუმ ერთი საათით გარე აქტივობით დაკავების საშუალება. პატიმრებს ხელი უნდა მიუწვდებოდეთ ციხის ბიბლიოთეკაზე, ასევე ჰქონდეთ რელიგიური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობა.

⇒ განათლება [წესი 104]

განათლება მნიშვნელოვან როლს ასრულებს განმეორებითი დანაშაულის პრევენციაში. შესაბამისად, პატიმრებს უნდა ჰქონდეთ განათლების მიღების საშუალება. მათთვის შეთავაზებული გაკვეთილები უნდა შეესაბამებოდეს საზოგადოებრივი განათლების სისტემის იმავე დონეს და ხელმისაწვდომი იყოს ყველა პატიმრისთვის. წერა-კითხვის უცოდინარი და ახალგაზრდა პატიმრებისთვის განათლება სავალდებულოა.

ფიზიკური და ფსიქიკური ჯანმრთელობა

⇒ სამედიცინო მომსახურების ხელმისაწვდომობა* [წესები 24-29, 31]

ვინაიდან თავისუფლებათა დაცვით ჰირებზე პასუხისმგებელია სახელმწიფო, აუცილებელია ციხეში სამედიცინო მომსახურების მიწოდება საზოგადოებაში არსებული ჯანდაცვის ექვივალენტურ დონეზე. პოზიტიური პრაქტიკის შესაბამისად, ციხეში სამედიცინო მომსახურება უნდა ხორციელდებოდეს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის სერვისებთან მჭიდრო თანამშრომლობით, მათ შორის, ზრუნვის უწყვეტობის უზრუნველსაყოფად. წესებში განსაზღვრულია, თუ რას უნდა მოიცავდეს ციხის სამედიცინო მომსახურება, მათ შორის ციხეში მშობლებთან განთავსებული ბავშვების მიმართ.

⇒ სამედიცინო პერსონალის როლი* [წესები 25, 30-34]

აუცილებელია, ციხის სამედიცინო სამსახურის თანამშრომლების როლი მკაფიოდ იყოს გამოჩენილი ციხის ადმინისტრაციის თანამშრომლების მოვალეობებისგან. ციხის სამედიცინო სამსახურის თანამშრომელთა მიმართ მოქმედებს იგივე ეთიკური და პროფესიული სტანდარტები, რაც ციხის გარეთ. ციხეში მათი მოვალეობა შეაფასონ, ხელი შეუწყონ და დახმარება გაუწიონ პაციენტებს - პატიმრებს როგორც ფიზიკური, ასევე ფსიქიკური ჯანმრთელობის პრობლემების მკურნალობაში. ეს მოიცავს მკურნალობასა და ზრუნვას ინფექციური დაავადებების, წამალზე დამოკიდებულების, ფსიქიკური პრობლემებისა და სტომატოლოგიური პრობლემების დროს. სამედიცინო პერსონალი არ უნდა ერეოდეს ციხის მართვასთან დაკავშირებულ საკითხებში, როგორცაა მაგალითად, დისციპლინური ზომები. დაუშვებელია, მათ მიერ მიღებული კლინიკური გადაწყვეტილებების შეცვლა ან უგულებელყოფა ციხის თანამშრომელთა მიერ. ციხის სამედიცინო პერსონალი ვალდებულია, განაცხადოს წამების ან არასათანადო მოპყრობის ნებისმიერი ნიშნის შესახებ.

⇒ პატიმარი, როგორც პაციენტი* [წესები 26, 32]

ექიმის მიერ მონახულების დროს პატიმარი ზუსტად ისეთივე პაციენტია, როგორც საზოგადოებრივ სამედიცინო დაწესებულებაში ვიზიტის დროს. პატიმრის ინფორმირებული თანხმობა აუცილებელია ნებისმიერი სამედიცინო ჩარევის ან გასინჯვის დროს, ხოლო მათი სამედიცინო ისტორია კონფიდენციალურია. თანამშრომელთა და სხვა პატიმართა ინფექციური დაავადებებისგან დაცვის მიზნით, თუმცა კვლავ კონფიდენციალურობის დაცვით, შესაძლებელია მხოლოდ იმ ინფორმაციის გამჟღავნება, რომელიც აუცილებელია თავდაცვითი ზომების მისაღებად.

⇒ **რჩევა ჯანმრთელობის შესახებ*** [წესი 35]

აუცილებელია, კომპეტენტური საჯარო სამედიცინო უწყება რეგულარულად ახდენდეს ინსპექტირებას და უწყვეტად ციხის დირექტორს კონსულტაციას სხვადასხვა საკითხებზე, რომლებიც გავლენას ახდენს როგორც პატიმართა, ასევე ციხის თანამშრომელთა ჯანმრთელობასა და კეთილდღეობაზე. ეს საკითხები მოიცავს კვებას, დაწესებულებისა და პატიმრების ჰიგიენას, სისუფთავეს, ტემპერატურას, განათებასა და ვენტილაციას და სხვა პირობებს.

ინსპექცია და გამოძიება

⇒ **ინსპექცია*** [წესები 83-85]

ვალდებულ რა, რომ ინსპექცია ნებისმიერი პროფესიონალური და გამჭვირვალე სასჯელადსრულების სისტემის განუყოფელი ნაწილია, „წესების“ მოთხოვნაა, რომ არსებობდეს ორმაგი სისტემა, რომელიც მოიცავს შიდა ინსპექციას, რომელსაც ახორციელებს ცენტრალური პენიტენციური ადმინისტრაცია და გარე, დამოუკიდებელი მონიტორინგი. მსგავსი მონიტორინგის მიზანია, ციხის ადმინისტრირების არსებულ კანონმდებლობასა და რეგულაციებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფა და პატიმართა უფლებების დაცვა. წესებში ჩამოთვლილია ინსპექტორების უფლებამოსილებები და განსაზღვრულია ანგარიშგებისა და შემდგომ ეტაპზე განსახორციელებელი ღონისძიებების

პროცედურები.

⇒ **გამოძიება*** [წესები 57, 71]

ციხის ადმინისტრაცია ვალდებულია, დაუყოვნებლივ განაცხადოს პატიმრის გარდაცვალების, გაუჩინარების ან სერიოზული დაზიანების თაობაზე, აგრეთვე, თუ არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი შესაძლო წამების ან არაადამიანური მოპყრობის შესახებ, მიუხედავად იმისა, წარდგენილია თუ არა ოფიციალური საჩივარი. აღნიშნული ფაქტების შესახებ უნდა ეცნობოს ისეთ დამოუკიდებელ ორგანოს, რომელიც უფლებამოსილია გამოძიების ჩატარებაზე. ციხის ადმინისტრაციამ და თანამშრომლებმა სრულად უნდა ითანამშრომლონ გამოძიებასთან და უზრუნველყონ მტკიცებულებების შენახვა და დაცვა. დაუშვებელია მხილებული პირების გამოძიებაში ჩართვა.

გადაყვანა და ტრანსპორტი [წესები 26(2), 73]

პატიმართა გადაყვანა უნდა ხდებოდეს სათანადო პირობებში და უცხო თვალს მაქსიმალურად მორიდებულად. პატიმრის სხვა დაწესებულებაში გადაყვანის დროს, აუცილებელია მისი სამედიცინო ისტორიის გადატანაც.

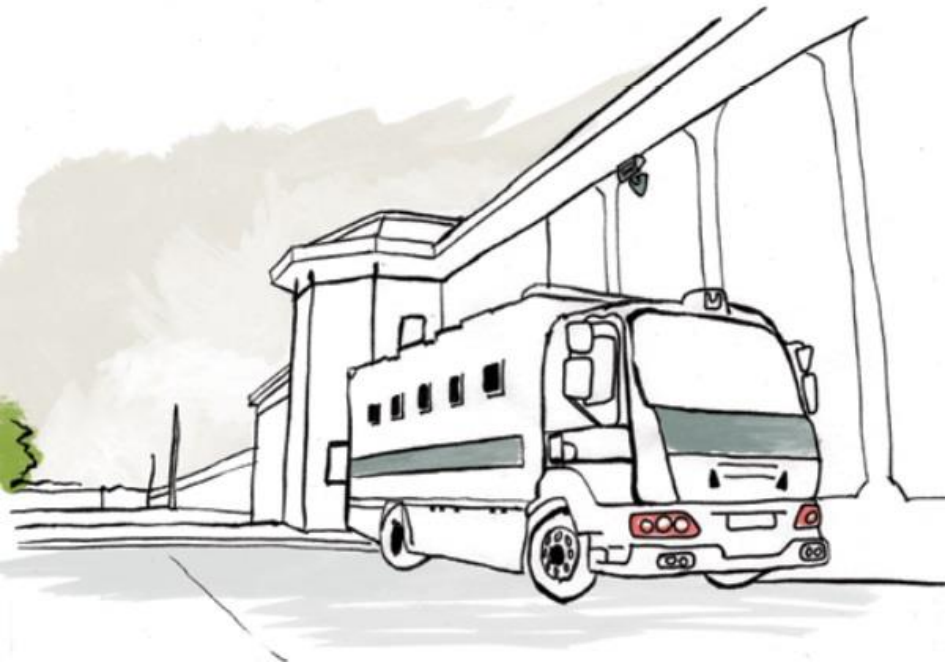
ციხიდან გათავისუფლება

⇒ ქონება [წესი 67]

ნებისმიერი ნივთი ან ფული, რომელიც პატიმარს ჩამოერთვა დაწესებულებაში მიღებისას, უნდა ინახებოდეს შესაბამის პირობებში და დაუბრუნდეს მას გათავისუფლებისას. პატიმარმა ხელი უნდა მოაწეროს ნივთების მიღება-ჩაბარების უწყისს.

⇒ რეინტეგრაცია [წესები 88, 90]

პატიმარს, გათავისუფლების წინა პროგრამების, ან ღია დაწესებულებაში გადაყვანის საშუალებით, უნდა მიეცეს საზოგადოებაში თანდათანობით რეინტეგრაციის შესაძლებლობა. მას ასევე უნდა მიეწოდოს გათავისუფლების შემდგომი მხარდამჭერი სერვისები.

მნიშვნელოვანია, რომ „ნელსონ მანდელას წესების“ გამოყენება ხდებოდა გაეროს სხვა მოქმედი სტანდარტების პარალელურად, მათ შორის, მაგრამ არა მხოლოდ, ძალისა და ცეცხლსასროლი იარაღის გამოყენების ძირითადი პრინციპები, გაეროს „ბანგკოკის წესები“ ქალი პატიმრების შესახებ, გაეროს „პეკინის წესები“ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების შესახებ, გაეროს „ტოკიოს წესები“ არასაპატიმრო ღონისძიებების შესახებ და გაეროს კოდექსი სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომელთა ქცევის შესახებ.

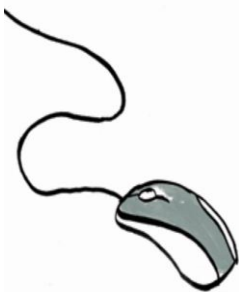
ახლა რა?

ციხის სტანდარტების განახლება რთული სამუშაოა. 122-ვე წესის პრაქტიკაში სრულფასოვანი განხორციელება დროსა და რესურსებს მოითხოვს, თუმცა სწორი მმართველობის, ტრენინგებისა და ადამიანის უფლებათა პატივისცემის კულტურის საშუალებით, „ნელსონ მანდელას წესების“ უმრავლესობის პრაქტიკაში დამკვიდრება შესაძლებელია მნიშვნელოვანი დანახარჯების გარეშე.

„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“ სხვადასხვა რეგიონში, ერთმანეთისგან განსხვავებული პოლიტიკური და სოციალური რეალობებისა და თავისებურებების მქონე ქვეყნებში მუშაობს. ჩვენ ვახდენთ რეაგირებას ამ განსხვავებულ კონტექსტებზე, ვერგებით მათ და ვმუშაობთ შესაბამისად. ჩვენი მიდგომა გენდერულად და კულტურულად სენსიტიურია.

ჩვენ გვაქვს სისხლის სამართლისა და სასჯელაღსრულების სფეროში როგორც ეროვნულ, ასევე რეგიონულ და საერთაშორისო დონეზე მუშაობის 25 წლიანი გამოცდილება. ჩვენი დამოუკიდებლობისა და სპეციალიზებული საექსპერტო უნარების წყალობით მნიშვნელოვანი პარტნიორი ვართ როგორც საჯარო, ასევე იმ სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციებისთვის, რომლებიც იწყებენ „ნელსონ მანდელას წესების“ აღსრულებაზე მუშაობას.

PRI-ს სამუშაო სფერო მოიცავს იმ დაინტერესებულ მხარეთა დახმარებასაც, რომლებიც ჩართულნი არიან „მანდელას წესების აღსრულების“ პროცესში პუბლიკაციების, სემინარების, ტრენინგებისა და სხვადასხვა ღონისძიებების საშუალებით. ჩვენს ვებ-გვერდზე www.penalreform.org შეგიძლიათ იხილოთ:

- „ნელსონ მანდელას წესები“ (ხელმისაწვდომია სხვადასხვა ენაზე).
- ჩვენი ახალი 2-წუთიანი საინფორმაციო ვიდეორგოლი „ნელსონ მანდელას წესების“ შესახებ.
- სხვა ინფორმაცია და რესურსები.

„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“
სათაო ოფისი
1 Ardleigh Road
ლონდონი N1 4HS
გაერთიანებული სამეფო
ტელეფონი: +44 (0)20 7247 6515
ელ-ფოსტა: info@penalreform.org

„ციხის საერთაშორისო რეფორმა“
სამხრეთ კავკასიის რეგიონული ოფისი
გ. ქიქოძის ქ. 16
0105 თბილისი
საქართველო
ტელეფონი: (+995) 32 2 98 35 60
ელ-ფოსტა: tchanturia@penalreform.org

თვითერი: @PenalReformInt
www.penalreform.org